

УДК 373.3.091.33:82-94

DOI: 10.12958/2227-2844-2020-5(336)-152-161

Цалапова Оксана Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.

oksanacalapova1998@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9732-353X>

ВИКОРИСТАННЯ КРЕОЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ ПІД ЧАС РОБОТИ З ОСВІТНІМИ КОМПОНЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Інформатизація суспільства й глобалізація світу змінили стан сучасної освіти, зробивши її в значній мірі залежною від мас-медіа. Тому сьогодні, в добу становлення цифрових та інтерактивних технологій та комунікації, актуальним для здобуття гнучких знань (Soft Skills) і практичних умінь орієнтації в надмірних інформаційних потоках (пошуку, засвоєння, застосування необхідної медіаінформації; адекватного сприймання, критичного осмислення, звільнення від непотрібних впливів, творчого інтерпретування різноформатної інтернетпродукції), необхідною формою навчання є використання медіатехнологій, у тому числі креолізованих текстів.

Проблеми інформатизації системи освіти, формування сучасного інформаційного світогляду знайшли відображення у роботах К. Коліна, Е. Семенюка, О. Соколова та ін. Цей аспект інновацій у педагогіці осмислено у наукових дослідженнях Ю. Алексеєва, І. Беяєва, Л. Большакової, Ю. Варламової, Л. Ісаєвої, О. Кулакової, Д. Чигаєва, Л. Шарафутдінової та ін.

Використання новітніх інформаційних технологій у системі освіти уможливають зміни в стосунках педагога й вихованця, ставить їх у позицію співдослідників, надає додаткові можливості для співпраці й діалогу, що забезпечує дотримання вимог Нової української школи, зорієнтованої на компетентісний підхід до навчального процесу. Інтегрування у зміст освіти елементів медійної освіти покликаний задовольнити інтелектуальні потреби особистості, послуговуючись різними комунікативними мережами; формувати культуру комунікації, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати інтерактивні тексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних та творчих здібностей.

У статті увагу сконцентровано на проблемі використання в освітній практиці креолізованих текстів як спеціальної інтерактивної методичної форми роботи. Тож, мета статті – показати методичні можливості

використання креолізованих текстів у процесі роботи над освітніми коспонентами національно-патріотичного спрямування.

Останнім часом у педагогічних студіях посилилась увага до невербальних засобів комунікації, до так званої «візуальної інформації». Паралінгвістичні аспекти семіотично ускладненого тексту, «нетрадиційного», відеовербального, полікодового, так званого креолізованого тесту стало предметом наукових дискусій, роздумів і новацій сучасної методики.

Наразі термін «креолізовані тексти», уведені Ю. Сорокіним і Ф. Тарасовим, розуміється як текст, фактура якого складається з двох різних частин: вербальної (мовної/мовленнєвої) й невербальної (іншої знакової системи) (Сорокин & Тарасов, 1990, с. 180–181). Креолізацію учені розуміють як тексти, у структурі яких знаки різних семіотичних систем вступають у найбільш складні відношення – взаємовплив і взаємодоповнення (Сорокин & Тарасов, 1990, с. 180–181). Дана дефініція означає «комбінування засобів різних семіотичних систем у комплексі, що відповідає умовам текстуальності». Зазначимо, що в наукових публікаціях також наявні терміни, які її дублюють – «полікодові тексти» (Бернацкая, 2000, с. 104–110), «семантично збагачені тексти» (Чигаев, 2010, с. 7) та ін. Тобто креолізований текст поєднує вербальні й невербальні компоненти, що поглиблюють і доповнюють інформативне поле досліджуваного предмета або явища. Залежно від типу текстів можливі комбінації різної модифікації: ілюстрація + надпис (плакат, графіті, малюнок, карикатура); ілюстрація + надпис (комікс, альбом); вербальний текст + малюнок без коментування; головний вербальний текст + малюнок із підписом (Анисимова, 2003, с. 9).

У даній роботі під креолізованим текстом ми розуміємо текст, структура якого складається з двох частин: вербальної (власне текст) та невербальної (малюнки, зображення, фото, аніме тощо), тобто текст, що супроводжується візуальним рядом.

Між вербальною та невербальною частинами такого тексту прослідковується певний зв'язок, детальну характеристику якого розглядає О. Анисимова (Анисимова, 2003, с. 12), наголошуючи на взаємодоповненні та взаємозв'язку частин. Залежно від ступеню зв'язку зображення із власне мовною частиною дослідниця виділяє три типи креолізованих текстів:

- 1) тексти із нульовою креолізацією (відсутнє зображення);
- 2) тексти із частковою креолізацією (зображення є супроводом до вербальної частини, яка залишається цілком незалежною);
- 3) тексти із повною креолізацією (вербальний та невербальний компоненти не можуть існувати незалежно одне від одного) (Анисимова, 2003, с. 15).

Іншу концепцію таких текстів пропонує О. Пойманова (Пойманова, 1997), виходячи з обсягу інформації, що передається різними знаками, й ролі зображення відносно до мовного тексту. Зокрема, вона виділяє:

- 1) репетиційні (зображення дублює вербальний текст);
- 2) аддитивні (зображення надає додаткову значну інформацію);
- 3) виокремлювальні (зображення підкреслює певний аспект словесної інформації);
- 4) опозитивні (зображення вступає із вербальною частиною в протиріччя, утворюючи почасти комічний ефект);
- 5) інтегративні (зображення «врощується» у мовний текст);
- 6) зображувально-центричні (із провідною роллю зображення, при якому словесна інформація лише конкретизує картинку).

Тож, креолізований текст стає вагомим переконливим аргументом при вивченні освітніх компонентів, що мають на меті ознайомити здобувачів освіти із духовною й матеріальною частиною української культури. Демонстрація зображень раритетних об'єктів українського життя матиме вплив на формування цілісної національної картини світу, слугуватиме могутнім аргументом унікальності культури народу, її автентичності. Тобто використання креолізованих текстів є методично виправданим під час роботи над освітніми компонентами національно-патріотичної спрямованості.

І. Бех, К. Чорна стверджують, що «національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» (Бех, 2014, с. 8).

Матеріалом для розгляду проблеми, окресленої темою статті, став освітній компонент «Національно-патріотичне виховання на заняттях філологічного циклу в закладах дошкільної освіти» уведений до навчального плану для підготовки бакалаврів за освітньо-професійною програмою 012 «Дошкільна освіта».

Метою даного освітнього компоненту є формування у здобувачів освіти високої патріотичної свідомості, виховання любові до країни, шанобливого ставлення до рідної землі, захисників Вітчизни, державної символіки, традицій держави, загальних народних свят; засвоєння природи й психолого-педагогічних закономірностей національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку: виховання у дітей раннього і дошкільного віку інтересу й поваги до державної символіки, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів.

Серед завдань, що покликані сприяти реалізації мети курсу, вагомим є уміння добирати оптимальні методи, ефективні форми й різноманітні засоби педагогічного впливу на дітей у процесі їхнього виховання, навчання й розвитку та в конкретних ситуаціях суб'єкт-

суб'єктної взаємодії вихователя з дітьми. Досягти такої взаємодії в сучасних умовах глобалізації й інформатизації суспільства можна за допомогою впровадження нових інноваційних технологій, враховуючи інтерес сучасної молоді до продуктів науково-технічної революції.

Відповідно до Державного стандарту вищої освіти, який висунув вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, однією з фахових компетентностей яких є здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів) (Стандарт вищої освіти, 2020).

Отже, виходячи із програмових вимог розвитку дітей дошкільного віку, тематика освітнього компоненту «Національно-патріотичне виховання на заняттях філологічного циклу в закладах дошкільної освіти» зорієнтована на вивчення духовної й матеріальної складової української культури, поглиблене ознайомлення з історією виникнення й побутування народних обрядів і традицій, особливостей усної народної творчості як поетичного вияву етнофілософії. Зокрема, тематичними напрямками компоненту є: ознайомлення з поняттям «родина» у власне українському вимірі (етимологія слова, значення поняття, уявлення українців про родовід та рідний край); традиціями, звичаями та культурними явищами як складниками сучасної картини світу; історією України, державною символікою, їхнім походженням та священними знаками етнічних українців; суспільними явищами, довколишнім світом. Орієнтовні теми для занять пов'язуються із тематикою освітніх програм для закладів дошкільної освіти («Українське довкілля», «Я у світі», «Стежина», «Дитина», «Світ дитинства» та ін.) й охоплюють такі складові: подорожуємо рідним краєм, рідний дім; природа моєї країни; знайомство з видатними земляками; народні пісні, свята, обряди, легенди та повір'я; історія і культура національного одягу; народні промисли й ремесла; секрети українського писанкарства; етнічна вишивка; народні іграшки, їх історія; наша мова калинова тощо. Крім цього маркерними патріотичними темами стали заняття з ознайомлення із українською державною символікою, визначними датами (минулого і сучасного), українськими традиційними оберегами.

Основними принципами, за якими організовано роботу, стали принципи урахування вікових та індивідуальних особливостей, народності, природовідповідності, активності, систематичності, послідовності й, звичайно, наочності. Враховуючи той факт, що освітній компонент спрямовано на тематично цілеспрямовану роботу вихователя ЗДО з формування національно-патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку, а також зважаючи, що основними напрямками розвитку мислення й засвоєння інформації дитиною дошкільного віку є вдосконалення наочно-дійового мислення, інтенсивний розвиток наочно-образного і початок активного формування словесно-логічного шляхом

використання мови як засобу постановки і розв'язання інтелектуальних завдань, виникає постійна необхідність під час розгляду означених вище тем вдаватися не тільки до вербальних, але й до візуальних, медійних засобів посилення інформації.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність спрямована на самоусвідомлення й самоідентифікацію, уміння дошкільника виокремити національно значущі ціннісні об'єкти й предмети, уміти пояснити їхню національну й державну вартість.

Поза сумнівом, що національно-патріотичне виховання дошкільника варто починати із формування родинних цінностей, адже цей аспект уже є особистим досвідом дитини. Тож, до теми «Моя родина», окрім бесіди про місце сім'ї у житті кожної людини, окреслення понять про родинні зв'язки й функції кожного члена, можна додати креолізований текст у вигляді фотоколажу, що є різновидом таких текстів. Використання такого виду креолізованого тексту уможливорює розвиток творчих здібностей дітей, спонукаючи до оригінальності й унікальності, вияву особистих почуттів й усвідомлення своїх соціальних ролей, установок. Зокрема, робота над «родинним деревом» допомагає дитині усвідомити своє місце і значущість у сімейній ієрархії.

Знайомство дітей-дошкільників із усною народною пісенною творчістю обов'язково повинно підкріплюватись аудіорядом, для того, щоб слухачі мали уяву про ритмомелодику автохтонної української пісні. Тут у нагоді стане комп'ютер як зручний технічний засіб, який надає змогу проводити цікаві заняття. З його допомогою можна відтворити й проілюструвати аудіо- та відеоматеріали.

На заняттях, присвячених державній символіці та священним знакам давніх українців посилюється вартість наочності, адже важливо не тільки отримати інформацію про геральдичні й державні атрибути України, але й візуалізувати предмети обговорення. Зокрема, використання інтерактивних плакатів (електронний освітній засіб, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності) або скрайбінгу (зображення малюнків, перетворення речей на візуальні образи) допоможуть вихователю посилити виховний вплив на дошкільників.

Ознайомлення з історією України проходитиме плідніше і дозволить розвинути в дітей спостережливість, візуальне та дослідницьке мислення, якщо вдасться до використання віртуальних та інтерактивних екскурсій (тематичних, бібліографічних тощо), використати матеріали історичного веб-проекту «Україна Incognita» та світлини відомих музеїв, виставок або зроблені родинами вихованців під час сімейних мандрівок. Це, на нашу думку, сприятиме формуванню ціннісного ставлення дошкільника до історії українського народу, Батьківщини, держави та допомагатиме вибудувати зв'язки із сучасністю.

Вивчення тем, пов'язаних із матеріальною складовою культури України, не можливе без ілюстрування автентичних маркерних предметів, які є етнічними ідентифікаторами нашої минувшини. Звичайно, перед вихователем закладу дошкільної освіти не стоїть завдання навчити дошкільників «зчитувати» інформацію із старовинних національних орнаментів (крижі, меандри, сварги тощо) розшифровувати архаїчні візерунки на артефактах, але познайомити з окремими елементами орнаментальної культури стає можливим завдяки використанню буклетів, колажів, постерів, буктрейлерів тощо.

Отже, виховання національно-патріотичних почуттів у підростаючого покоління – процес довготривалий і систематичний, він не має бути лише споглядальним, обмежуватися пасивними реакціями милування й уподобання. В ідеалі, як зазначають П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька, такі почуття «спрямовуються на виконання надзавдання – піднести Україну до рівня високо розвинутих світових держав, що вимагає активної творчості всього українського народу. У нинішніх умовах емоційне начало патріотизму виявляється, насамперед, у мужності, рішучості, готовності українських громадян відстоювати незалежність своєї молоді держави всіма можливими засобами, навіть мілітарними» (Ігнатенко П. та ін., 1997, с. 45).

Шляхи національно-патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища й події у світлі загально визнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя в найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті (селі, селищі)), через залучення до його культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини й рідного дому (Каплуновська, 2016, с. 6–7). Заглибленню в культурну спадщину українського народу, суспільні явища сьогодення, розуміння громадянської ролі особистості сприятиме використання інноваційних технологій, які наблизять навчальний процес до інтересів сучасної дитини. Адже пізнання інформаційного світу дозволяє розширити коло інтересів дитини й сприяє її додатковій освіті, спонукає до кмітливості, привчає до самостійного розв'язання задач. Особливості креолізованих текстів пов'язані з потенціалом сучасних медіатехнологій, що створюють візуальний ряд, впливають на формування гуманістичних цінностей особистості, стають спеціальним формантом комунікаційної взаємодії в умовах глобальної цивілізації, впливають на формування національних цінностей: патріотизму, національної гідності, збереження історичної пам'яті, традицій та ментальності українського народу.

Список використаної літератури

- 1. Анисимова Е. Е.** Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов. М.: Academia, 2003. 126 с.
- 2. Бернацкая А. А.** К проблеме креолизации текста: история и

современное состояние. *Речевое общение: специализированный вестник*. Красноярск, 2000. Вып. 3 (11). С. 104–110. **3. Бех І. Д.** Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с. **4. Ігнатенко П. Р.,** Поплужний В. Л., Косарева Н. І., Крицька Л. В. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут змісту і методів навчання, 1997. 45 с. **5. Каплуновська О.** «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національнопатріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 72 с. **6. Пойманова О. В.** Семантическое пространство видеoverбального текста: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Москва, 1997. 237 с. **7. Сорокин Ю. А.,** Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция. *Оптимизация речевого воздействия: коллективная монография*. М., 1990. С. 180–186. **8. Стандарт** вищої освіти. Другий (магістерський рівень) вищої освіти. Ступінь «магістр». Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 012 «Дошкільна освіта». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf>. **9. Чигаев Д. П.** Способы креолизации современного рекламного текста: автореф. дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01. М., 2010. 27 с.

References

1. Anisimova, Ye. (2003). *Lingvistika teksta i mezhkul'turnaya kommunikatsiya (na materiale kreolizovannykh tekstov)* [Linguistics of the text and intercultural communication (on the material of creolized texts)]. M.: Academia [in Russian]. **2. Bernatskaya, A.** (2000). *K probleme kreolizatsiya teksta: istoriya i sovremennoye sostoyaniye* [To the problem of creolization of the text: history and current state]. *Rechevoye obshcheniye: spetsializirovannyy vestnik*, 3 (11), 104-110. Krasnoyarsk [in Russian]. **3. Bekh, I. D.** (2014). *Prohrama patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* [The program of patriotic education of children and student youth]. Kyiv [in Ukrainian]. **4. Ihnatenko, P. R.,** Popluzhnyi, V. L., Kosarieva, N. I. & Krytska, L. V. (1997). *Vykhovannia hromadianyna: Psykholoho-pedahohichnyi i narodoznavchyi aspekty* [The education of the citizen: Psychological and pedagogical and ethnographic aspects]. Kyiv: Instytut zmistu i metodiv navchannia [in Ukrainian]. **5. Kaplunovska, O.** (2016). «Ukraina – moia Batkivshchyna». *Partsialna prohrama natsionalnopatriotychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku*. Ternopil: Mandrivets «Ukraine – moia Rodina» [«The Ukraine is my motherland». Partial program of national-patriotic education of preschool children]. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian]. **6. Poymanov, O.** (1997). *Semanticheskoye prostranstvo videoverbal'nogo teksta* [The semantic space of the videoverbal text]. *Candidate's thesis*. Moscow [in Russian]. **7. Sorokin, Y.** & Tarasov, Ye. (1990). *Kreolizovannyye teksty i ikh kommunikativnaya funktsiya* [The Creolized texts and their communicative

function]. *Optimizatsiya rechevogo vozdeystviya: kollektivnaya monografiya – Optimization of speech impact: a collective monograph*. Moscow [in Russian].

8. Standart vyshchoi osvity. Druhyi (mahisterskyi riven) vyshchoi osvity. Stupin «mahistr». Haluz znan 01 Osvita / Pedahohika, spetsialnist 012 «Doshkilna osvita» [The Standard of higher education. The second (master's level) of higher education. Master's degree. Field of knowledge 01 Education / Pedagogy, specialty 012 «Preschool education»]. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020_zatverd-standart-012-m.pdf [in Ukrainian].

9. Chigayev, D. P. (2010). *Sposoby kreolizatsiya sovremennogo reklamnogo teksta [Methods of creolization of modern advertising text]. Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

Цалапова О. М. Використання креолізованих текстів під час роботи з освітніми компонентами національно-патріотичного спрямування

Стаття розкриває проблему використання медіатехнологій у процесі роботи над освітніми компонентами національно-патріотичного виховання. Зроблено огляд основних теоретичних положень щодо поняття «креолізований текст», його різновидів й розглянуто проблему запровадження інноваційних технологій в світній процес закладів вищої освіти й, відповідно, за фаховою спрямованістю – використання таких технологій у практику роботи закладів дошкільної освіти.

У статті розглянуто питання про особливості впливу як вербальних, так і невербальних засобів викладання, зосереджено увагу на типах текстів, що супроводжуються відеорядом. На матеріалі освітнього компоненту «Національно-патріотичне виховання на заняттях філологічного циклу в закладах дошкільної освіти» для підготовки бакалаврів за освітньо-професійною програмою 012 «Дошкільна освіта» зроблено тематичний огляд і описано можливі варіанти використання різних видів креолізованих текстів у процесі опанування тем курсу. Логіка наукового дослідження зумовила необхідність наукового дискурсу проблеми шляхів використання текстів такого типу на заняттях практичного спрямування.

Зроблено висновки, про необхідність використання в освітньому процесі інноваційних технологій, оскільки це ще один засіб впливу на дошкільників із метою формування свідомого громадянина й патріота.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, медіатехнології, інноваційні технології, креолізований текст, вербальна інформація, невербальна інформація.

Цалапова О. Н. Использование креолизованных текстов при работе с образовательными компонентами национально-патриотического направления

Статья раскрывает проблему использования медиатехнологий в процессе работы над образовательными компонентами национально-патриотического воспитания. Сделан обзор основных теоретических положений относительно понятия «креолизованный текст», его разновидностей и рассмотрена проблема внедрения инновационных технологий в образовательный процесс высших учебных заведений и, соответственно, согласно профессиональной направленности – использование таких технологий в практике работы учреждений дошкольного образования.

В статье рассмотрен вопрос об особенностях влияния как вербальных, так и невербальных средств преподавания, сосредоточено внимание на типах текстов, сопровождающиеся видеорядом. На материале образовательного компонента «Национально-патриотическое воспитание на занятиях филологического цикла в учреждениях дошкольного образования» для подготовки бакалавров по образовательно-профессиональной программе 012 «Дошкольное образование» сделано тематический обзор и описано возможные варианты использования различных видов креолизованных текстов в процессе овладения темами курса. Логика научного исследования обусловила необходимость научного дискурса проблемы путей использования текстов такого типа на занятиях практического направления.

Сделаны выводы о необходимости использования в образовательном процессе инновационных технологий, поскольку это еще один способ воздействия на дошкольников с целью формирования сознательного гражданина и патриота.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, медиатехнологии, инновационные технологии, креолизованный текст, вербальная информация, невербальная информация.

Tsalapova O. The Use of Creolized Texts When Working with Educational Components of National-Patriotic Orientation

The article reveals the problem of using media technologies in the process of working on the educational components of national-patriotic education. An overview of the main theoretical provisions on the concept of "creolized text", its varieties and the problem of introducing innovative technologies in the world process of higher education and, accordingly, the professional orientation – the use of such technologies in the practice of preschool education.

The article considers the peculiarities of the influence of both verbal and nonverbal teaching aids, focuses on the types of texts that are accompanied by a video series. On the material of the educational component "National-

patriotic education in the philological cycle in preschool education" for the preparation of bachelors in the educational-professional program 012 "Preschool education" made a thematic review and described possible options for using different types of creolized texts in mastering the course. The logic of scientific research has necessitated the scientific discourse of the problem of ways to use texts of this type in practical classes. Peculiarities of creolized texts are connected with the potential of modern media technologies, which create a visual series, influence the formation of humanistic values of personality, become a special form of communication interaction in the context of global civilization, influence the formation of national values: patriot citizen, national dignity, preservation of historical memory. traditions and mentality of the Ukrainian people.

Conclusions are made about the need to use innovative technologies in the educational process, as it is another means of influencing preschoolers in order to form a conscious citizen and patriot.

Thus, the education of national and patriotic feelings in the younger generation is a long and systematic process, it should not be only contemplative, limited to passive reactions of admiration and liking.

Key words: national-patriotic education, media technologies, innovative technologies, creolized text, verbal information, non-verbal information.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2020 р.

Прийнято до друку 27.11.2020 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.